

αἰδανεᾶ ἡ, Σίκιν.

Ἐκ τοῦ οὐσ. αἰδάνει.

Τὸ κλῆμα τὸ παράγον τὴν σταφυλὴν αἰδάνει. [**]

αἰδανήσι τό, ἀμάρτ. αἰδονήσι Θήρ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. αἰδανήσιος.

Εἶδος σταφυλῆς τῆς καλουμένης αἰδάνει, ὁ ἰδ.

αἰδανήσιος ὁ, Νάξ. (Φιλότης.)

Τὸ ἀμάρτ. ἐπίθ. αἰδανήσιος μεταπεσὼν εἰς χρῆσιν οὐσιαστικοῦ.

Οἶνος κατασκευαζόμενος ἐκ σταφυλῆς τῆς λεγομένης αἰδάνει.

αἰδάνει τό, Ἄμοργ. Ἄνδρ. Θήρ. Νάξ. (Κορων.) Πάρ. Σέριφ. Σίκιν. Σῦρ. Φολέγ. αἰδάνει Ἄμοργ. Κρήτ. Χίος αἰδόνει Θήρ. Κρήτ.

Ἴσως ἐκ τοῦ μεταγν. οὐσ. εἰδάνει. Κατὰ Γ' Χατζιδ. ἐν Ἀθηνᾶ 4 (1892) 471 ἐκ τοῦ ἐθνικοῦ Ἀδάνειον, ὁ ἐκ τοῦ τοπων. Ἀδανα.

Εἶδος σταφυλῆς συνήθως λευκόν, σπανιώτερον μέλαν, ὠριμάζον κατὰ τὰ μέσα Ἰουλίου, καὶ ἕτερον πρασινωπὸν ὠριμάζον κατὰ Σεπτέμβριον. Συνών. μαυράιδανο. [**]

αἰδανόσυκο τό, Θήρ.

Ἐκ τῶν οὐσ. αἰδάνει καὶ σῦκο.

Εἶδος σύκου.

αἰδάρι τό, ἀμάρτ. αἰδάρι Μύκ.

Ἐκ τοῦ Ἑνετ. *aidar*.

Ἀιδάρισι, ὁ ἰδ.: Νά ἔχω αἰδάρι, τραγουδῶ καλὰ (ἂν ἔχω βοήθειαν ἐν τῷ ἄσματι, ἄδω ἐπιτυχῶς).

αἰδάρισι ἡ, Νάξ. (Ἀπύρανθ.) αἰδάρισι Σίφν.

Ἐκ τοῦ ρ. αἰδάριω.

Βοήθεια, ἀρωγὴ ἐνθ' ἄν.: Δὲ θέλω, Χριστιανειά, τὴν αἰδάρισί σου! Ἀπύρανθ. Νεὸς εἶναι ὁ πεθερός του καὶ θὰ βρῇ αἰδάρισι αὐτόθι. || Φρ. Θές ἡδάρισι; (φρ. λεγομένη χάριν ἀστεϊσμοῦ πρὸς τρώγοντα) Σίφν. Συνών. αἰδάρι, αἰδαρισιού, αἰδάρισμα.

αἰδαρισιού ἡ, ἀμάρτ. αἰδαριού Μύκ.

Ἐκ τοῦ οὐσ. αἰδάρισι. Διὰ τὸν σχηματισμὸν πβ. G Meyer Neugr. Stud. 43.

Ἀιδάρισι, ὁ ἰδ.: Νά ἔχω αἰδαρισιού, τραγουδῶ καλὰ.

αἰδάρισμα τό, Μύκ. Νάξ. αἰδάρισμα Μύκ. αἰτάρισμα Παξ.

Ἐκ τοῦ ρ. αἰδαρίζω, δι' ὁ ἰδ. αἰδάριω.

Ἀιδάρισι, ὁ ἰδ., ἐνθ' ἄν.: Ἐκόψανε κ' ἐφύανε χωρὶς νὰ κάμουνε τὸ παραμικρὸ αἰδάρισμα (χωρὶς νὰ δώσουν τὴν παραμικρὰν ἀρωγὴν, ἐπικουρίαν) Νάξ. Μοῦ ἔκαμε, βλέπεις, τὸ αἰδάρισμα, ὅντας ἦτανε οἱ ἐλαιοὶ μου ἕνα γόνα! (εἰρωνικ. δὲν μ' ἐβοήθησε ποσῶς) Παξ.

***αἰδαριστὰ** ἐπίρρ. αἰδαριστὰ Σῦρ.

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. *αἰδαριστός.

Ἀλληλοβοηθητικῶς, τὸ νὰ βοηθῇ τις δηλ. ἄλλον εἰς ἐργασίαν τινὰ δωρεὰν ἐπὶ ἀνταποδόσει τῆς ἐργασίας ὑπὸ τοῦ βοηθουμένου: Ἀῦριο θὰ πάμε αἰδαριστά.

αἰδαριστῆς ὁ, Κρήτ. Νάξ. (Ἀπύρανθ.)

Ἐκ τοῦ ρ. αἰδαρίζω, δι' ὁ ἰδ. αἰδάριω.

Βοηθὸς εἰς ἐργασίαν τινὰ ἐνθ' ἄν.: Ἐνα αἰδαριστὴ εἶχα χιτὲς ἔς τὴ δουλειά μου Ἀπύρανθ. Πρέπει νὰ βρῶ δὐὸ τρεῖς αἰδαριστᾶδες γιὰ τὴ δουλειά ποῦ ξέρεις αὐτόθι. Ἀῦριο θὰ πάρω μὴν αἰδαρίστρα γιὰ τὴν πλύσι αὐτόθι.

αἰδάριω Κίμωλ. Κρήτ. Κύθηρ. Νάξ. κ. ἄ. αἰδάριω Κρήτ. Σίφν. αἰδάριω Σίφν. αἰτάριω Κέρκ. Μεγίστ. Παξ. αἰδέριω Ἰων. (Σμύρν.) Κρήτ. αἰτέρνω Μεγίστ. αἰδαρίζω Κρήτ.

Ἐκ τοῦ Ἑνετ. *aidar*. Τὸ αἰτάριω ἐκ τοῦ Ἰταλ. *aitare*. Ἡ λ. καὶ παρὰ Φωσκόλ. Φορτουν. πρόλογ. στ. 129 (ἐκδ. ΣΞανθουδ.) «θωρῶντας τσοι τέτοιας λοῆς κ' ἐγὼ εἰδάρισά τσοι».

Βοηθῶ, ἐπικουρῶ ἐνθ' ἄν.: Ἀδες νὰ τὴν αἰδάριωμεν ν' ἀποθερίση Κρήτ. Αἰδαρέ με ν' ἀρμέξωμε αὐτόθι. Νά ῥθης αῦριο νὰ μ' αἰδάρις ἔς τ' ἀμπέλι Νάξ. Ἐλα ν' αἰδαριστοῦμε νὰ σκάψωμε τ' ἀμπέλι μας αὐτόθι. || Φρ. Ὁ Θεὸς ν' σ' αἰδάριη! Κύθηρ. || Ἀσμ.

Ἄγιε Παντελεήμονα καὶ ἄγιε Ἀ-Στράτηγέ μου, αἰδάρετέ με τ' ὄρφανὸ νὰ χτίσω μοναστήρι Κρήτ. Συνών. ἀγισοτάριω 1.

αἰδέσιμος ἐπίθ. κοιν. αἰνδέσιμος Σίφν.

Τὸ μεταγν. ἐπίθ. αἰδέσιμος.

1) Σεβάσιμος, συνήθως ἐν τῷ ὑπερθετικῷ βαθμῷ αἰδεσιμώτατος ὡς τίτλος τῶν ἱερέων κοιν. β) Οὐσ., ἱερεύς, πρεσβύτερος Κεφαλλ. κ. ἄ.: Θὰ μεσιτέψη ὁ αἰδεσιμώτατος Κεφαλλ. 2) Τὸ οὐδ. οὐσ., τὸ αἰδέσιμον, ἡ ἱερότης (ἐκ τῆς ἐκκλησιαστικῆς γλώσσης) Κρήτ. Σίφν. κ. ἄ.: Θὰ πῆς γιὰ τὸ αἰδέσιμο τῆς ἡμέρας Κρήτ. Ἦρχε γιὰ τὸ αἰνδέσιμο τῆς ἡμέρας (ἦρχε = ἦλθε) Σίφν.

αἰδεσιμότης ἡ, λόγ. πολλαχ. ἡ δεισιμότητα Αἰασκαράτ. Στιχουργ. 41.

Ἐκ τοῦ ἐπιθ. αἰδέσιμος.

Σεβασμιότης, ἀγιότης, ἐν προσφωνήσει πρὸς ἱερεῖς χάριν σεβασμοῦ: Ποίημα.

Κάνει μὲ δαύτη ἡ δεισιμότητά του Χριστὸς ἀνέστη τόσο ἀδερφικᾶτο.

Πβ. ἀγισότη 1, ἀγιωσύνη.

αἰθα ἡ, Πόντ. ὄφρεια Ἀττ. Ἦπ.

Ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. αἰθνια. Διὰ τὸν τύπ. ὄφρεια πβ. τὸ μεσν. αἰφνια ἐν τῷ Πουλλολόγ. στ. 127 (ἐκδ. Wagner σ. 183). Ἰδ. ΜΣτεφανίδ. ἐν Ἀθηνᾶ 28 (1916) Λεξικογρ. Ἀρχ. 80 καὶ ἐν Λεξικογρ. Ἀρχ. 5 (1918/20) 66.

1) Πτηνὰ θαλάσσια τοῦ γένους τῶν *merginae* τῆς τάξεως τῶν στεγανοπόδων (*palmideae*), *mergus merganser*, *mergus albellus* καὶ *mergus zerratur*, πρὸς τὰ ὅποια συγγέονται κοινῶς αἱ κολυμβίδες (*colymbidae*), πτηνὰ βορείων τόπων ρυπαρομέλανα καὶ μὲ ὑπερυθρον πτίλωμα κεφαλῆς Ἦπ. Πόντ. 2) Τὸ πτηνὸν φαλακροκόραξ πυγμαῖος (*phalacrocorax pygmaeus*) τῆς τάξεως τῶν πελεκανιδῶν (*pelecanidae*) Ἀττ. (πβ. Th. Heldreich Faune de Grèce 59). [**]

αἰθέρας ὁ, λόγ. σύνηθ. αἰθέρας Κρήτ. Πόντ. (Χαλδ.) Σάμ. αἰθέρα ἡ, Ἀντικύθ. Κρήτ. αἰθέρα Πόντ. (Τραπ. Χαλδ. κ. ἄ.)

Ἐκ τοῦ ἀρχ. οὐσ. αἰθήρ.

1) Τοῦ ἀέρος τὰ ἀνώτερα καθαρά στρώματα, ὁ αἰθήρ, λόγ. σύνηθ. καὶ Πόντ. (Χαλδ.): *Ἡ συννεφὰ ποῦ κρέμονταν ἔς τὸν αἰθέρα* ΧΧριστοβασ. Διηγ. ξενιτ. 17 || Ποίημ.

*Τέτοιο χῶμα ἀπ' τὴν ἡμέρα | τὴ μεγάλη τοῦ Χριστοῦ,
ποῦ εἶχε φέρει ἀπ' τὸν αἰθέρα | τιμὴ ἐμᾶς καὶ δόξα αὐτοῦ.*

ΔΣολωμ. 53 β) Ἐλαφρὸν ρεῦμα ἀέρος θερμὸν ἢ μολυσμένον Πόντ. (Τραπ. Χαλδ. κ.ά.): *Ἐναν ἀθέραν ἐντῶκε με (μὲ προσέβαλε) Τραπ. Χαλδ. Τῇ φωτίας ἀθέρα ἔρται οὐς ἀδὰκὰ (ἔρχεται ἔως ἐδῶ κοντὰ) αὐτόθι.* || Ἄσμ.

*Ὅλ' τρώγ'νε τὸ ψωμὶν αἶτον ἔς σὸ φῶς καὶ ἔς σὴν ἡμέραν
κ' ἐγὼ ὁ κακορρίζικος ἔς σὴ λαγουνμὶ τὴν ἀθέραν*

Χαλδ. γ) Πᾶν διαυγὲς ἀντικείμενον Σίφν. 2) Τὸ πτητικὸν ὑγρὸν αἰθήρ, τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ὡς φάρμακον ἀναληπτικὸν ἢ ναρκωτικὸν λόγ. σύνηθ.

αἶθινος ἐπίθ. Πόντ.

Τὸ μεσν. ἐπίθ. *αἶθινος*. Πβ. Ἡσύχ. «αἶθινος καπνός» ὁ δριμύς.

Ζωηρός, δυσήνιος, ἄτακτος, ἐπὶ παιδίου.

αἰθρία ἡ, ἀμάρτ. *αἰθρᾶ* Πόντ. (Τραπ.) *αἰχτρᾶ* Πόντ. (Σάντ. Τραπ. Χαλδ.)

Τὸ ἀρχ. οὐσ. *αἰθρία*.

1) Ὁ ἀνέφελος καὶ καθαρὸς οὐρανός, αἰθρία ἔνθ' ἄν.: *Ὁσήμερον ἐγέντον αἰχτρᾶ* Τραπ. *Αἰχτρᾶ κάντρος ἔν'* (εἶναι αἰθρία λάμπουσα ὡς κάτοπτρον) Σάντ. 2) Τὸ ὑπαιθρον Πόντ. (Τραπ.): *Ἐκάθουν ἐντάμαν ἔς σὴν αἰθρᾶν.*

αἰθριάζω ἀμάρτ. *αἰχτράζω* Πόντ. (Σαράχ. Τραπ. Χαλδ. κ.ά.)

Τὸ ἀρχ. *αἰθριάζω*.

Συνήθως κατὰ γ' πρόσ., γίνεται εὐδία, αἰθριάζει, εὐδιάζει ἔνθ' ἄν.: *Αἰχτράζ'* (εἶναι αἰθρία, εὐδία) Τραπ. Χαλδ. *Αἰχτράσεν ὁ καιρὸν - οὐρανὸν* (κατέστη αἰθριος) Τραπ.

***αἰθριακή** ἡ, *αἰχτράκη* Πόντ. (Τραπ.)

Ἐκ τοῦ οὐσ. *αἰθρία*, παρ' ὁ καὶ *αἰχτρᾶ*.

Ὁ αἰθριος οὐρανός ἐν καιρῷ νυκτός: *Θῆκον ἔς σὴν αἰχτράκην τὸ βοτάν'* (θέσε ὑπὸ τὸν αἰθριον οὐρανὸν τὸ φάρμακον. Ἐπὶ μαγικοῦ βοτάνου).

αἰθριασμα τό, ἀμάρτ. *αἰχτράσμαν* Πόντ. (Τραπ. Χαλδ.) *αἰχτρίαγμαν* Πόντ. (Σάντ. Χαλδ.)

Ἐκ τοῦ ρ. *αἰθριάζω*, παρ' ὁ καὶ *αἰχτράζω*.

Ἀνέφελος καιρός, αἰθρία, εὐδία ἔνθ' ἄν.: Παροιμ. φρ. *Τῇ Καλανταρί' τ' αἰχτράσματα καὶ τῇ γράϊας τ' ὁμνύσματα* (τοῦ Ἰανουαρίου ἢ αἰθρία καὶ τῆς γράϊας οἱ ὄρκοι. Δηλ. αἱ μεθ' ὄρκου βεβαιώσεις τῆς γράϊας εἶναι τόσον ἀσταθεῖς καὶ ἀβέβαιοι, ὅσον καὶ ἡ αἰθρία τοῦ Ἰανουαρίου) Χαλδ. *Μοθοπωρί' αἰχτράσματα, ὁέρας ὁμνύσματα* (φθινοπωριναὶ αἰθρίαί, χήρας ὄρκοι. Συνών. τῇ προηγουμένῃ) αὐτόθι.

αἰκία ἡ, Τσακων. *ικία* Τσακων.

Τὸ ἀρχ. οὐσ. *αἰκία*.

Πληγὴ, βλάβη: *Νὰ ν' ἐρέση ἡ ἰκία!* (νὰ τὸν εὖρη τὸ κακόν! Ἀρά).

***αἰκιστὸς** ἐπίθ. *ικιστὲ* Τσακων.

Ἐκ τοῦ ρ. **αἰκιάζω*. Πβ. ἀρχ. *αἰκίζω*.

Βεβλαμμένος σωματικῶς ἢ ψυχικῶς: *Ἐντρι ἐν ἰκιστὲ* (οὗτος εἶναι κτλ.)

αἰλάκι τό, ΠΓεννάδ. 903.

Ἐκ τοῦ οὐσ. *αἰλίακος*.

Τὸ φυτὸν σμιλαξ ἢ τραχεῖα (*smilax aspera*) τῆς τάξεως τῶν λειριωδῶν (*liliaceae*). Συνών. *ἀγριόβατος*, *ξυλόβατος*. [**]

αἰλανθος ὁ, Κεφαλλ. *αἰλάντες* Ζάκ.

Ἐκ τοῦ ἐπιστημονικοῦ ὄρ. *ailanthus*.

Τὸ δένδρον αἰλανθος ὁ ἀδενώδης (*ailanthus glandulosa*) τῆς τάξεως τῶν ξανθοξυλωδῶν (*xanthoxylaceae*). Συνών. *ἀγριοκαρυδῆς*. [**]

αἰλίακος ὁ, Ἰθάκ.

Ἀγνώστου ἐτύμου.

Τὸ φυτὸν *αἰλάκι*, ὁ ἰδ.

[**]

αἶμα τό, κοιν. καὶ Καλαβρ. (Μπόβ.) Πόντ. (Ὁφ.) *αἶμαν* Κύπρ. Πόντ. (Ἄμισ. Κερασ. Κοτύωρ. Οἶν. Σάντ. Τραπ. Χαλδ. κ.ά.) Σύμ. *αἶμας* Ἀθῆν. Ἄνδρ. Εὐβ. (Κονίστρ.) Πελοπν. (Συκεῖα Κορινθ.) Σκυρ. Σύρ. *αἶμ-μα* Χίος(Πυργ.) *γαῖμα* σύνηθ. *γαῖμα* Ἀπουλ. *γαῖμαν* Κύπρ. *γιόμα* Θράκ. (Σουφλ.) Προπ. (Πάνορμ.) Σύμ. *ῶμα* Κάρπ. *ῶμα* Καππ. *ῶμαν* Καππ. (Φάρας.) *ῶγμα* Κάλυμν. Καππ. (Ἀραβάν. Σίλατ. Σινασσ. Φάρας. Φερτ.)

Τὸ ἀρχ. οὐσ. *αἶμα*. Ὁ τύπ. *αἶμαν* καὶ παρὰ Δονκ.

1) Τὸ ἐντὸς τῶν ἀρτηριῶν καὶ τῶν φλεβῶν ἀνθρώπου καὶ ζῴου κυκλοφοροῦν ἐρυθρὸν ὑγρὸν κοιν. καὶ Ἀπουλ. Καλαβρ. (Μπόβ.) Καππ. (Ἀραβάν. Σίλατ. Σινασσ. Φάρας. Φερτ. κ.ά.) Πόντ. (Ἄμισ. Κερασ. Κοτύωρ. Οἶν. Ὁφ. Σάντ. Τραπ. Χαλδ. κ.ά.): *Τὸ ἀρνὶ ἦταν ἄψητο καὶ τό' τρώγαν μὲ τὸ αἶμα. Στύβω τὸ κρέας καὶ πίνω τὸ αἶμα κοιν. Στάζει-τρέχει τὸ αἶμα ἀπὸ τὴν πληγή.* || Παροιμ. *Τὸ αἶμα νερό δὲ γίνεται καὶ ἂν γενῇ δὲν πίνεται* (καὶ ἂν ποτὲ διαταραχθῇ ἢ πρὸς τοὺς οἰκείους ἀγάπη, δὲν δύναται νὰ μεταπέσῃ εἰς ἐχθρὰν ἄσπονδον) σύνηθ. || Ἄσμ.

Ἔμουν τὰ ὄντια του κριάς καὶ τὰ φτερά του τ' ὦμα (γέμουν τὰ δόντια του κτλ.) Κάρπ.

Ἐδεῖ ποῦ πμανεν ὁ Χάροντας τὰ γαῖματα πιτοῦσαν Κύπρ.

Τὸ στόμα ὦμα ἔγμεν καὶ γλῶσσα ἀπελαλειοῦντον

Καππ. Πρὸς δῆλωσιν τοῦ λίαν ἐρυθροῦ χρώματος: *Ἐγινε ὁλος αἶμα. Καρπούζει αἶμα. Σὰν τοῦ λαγοῦ τὸ αἶμα κοιν. Τὸ μωρὸν ἐγέντον αἶμαν* (ἔγινε κατέρυθρον) Πόντ. *Οὐρανὸν ἐκλῶσεν αἶμαν* (ὁ οὐρανὸς μετεβλήθη εἰς αἶμα) Χαλδ. *Τὸ ποτάμ' ἐκόπεν αἶμαν* (μετεβλήθη εἰς αἶμα) Τραπ. Χαλδ. *Τὸ ποτάμιν γαῖμαν πάει* (εἶναι πολὺ θολὸν) Κερασ. || Ἄσμ.

Τὸ φεγγαράκι τὸ λαμπρὸ ἔς τὸ αἶμα βουτηγμένον

Ἄνδρ. Ἐν τῇ χειρουργικῇ καὶ τῇ ὑγιεινῇ: *Βγάζω-παίρνω αἶμα* (φλεβοτομῶ, φλεβοτομοῦμαι), *κρατῶ-σταματῶ τὸ αἶμα* (ποιοῦμαι ἐπίσχεσιν τῆς αἱμορραγίας). Ἀλλάζω-βάζω-κάνω-χάνω αἶμα. Ἀρρωστημένο-γλυκὸ-θολὸ-καθαρὸ-καλὸ-καλὸ-σκοτωμένο αἶμα. Ἡ γυναῖκα ἔς τὴ γέννα τῆς ἔχασε πολὺ αἶμα. Τὴν ἀνοιξι ἀλλάζουν τὰ αἷματα κοιν.

Ἐν τῇ νοσολογίᾳ: *Κατουρῶ-ξερνῶ-φτύνω αἶμα. Μὲ πάει-μοῦ ῥχεταί αἶμα. Χαλνᾷ τὸ αἶμα μου. Ποῦ νὰ κατουρήσῃς-νὰ ξεράσῃς αἶμα!* (ἀρὰ) κοιν. *Ποῦ νὰ φτύσῃ τὸ γαῖμα του!* Σίφν. *Ποῦ νὰ πκιῇ τὸ γαῖμαν του!* Κύπρ. *Αἶμα σ' νὰ γίνεται!* (ἐνν. τὸ ψωμί ποῦ σ' ἔθρεψα νὰ σοῦ γίνῃ αἶμα νοσηρὸν) Πόντ. *Αἶμα δὲ βγάειζ' ἀπ' ἀπάνον τ'* (ἐπὶ τῶν λίαν ὠχρῶν καὶ ἀδυνάτων) Ἡπ. *Ἐκόπηκε τὸ αἶμα του*

